

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ
KOMMUNIKATIONSMINISTERIET

Lakimuutos henkilöjunaliikenteen alueellisen toimivallan mahdollistamiseksi

Hallitusohjelman henkilöjunaliikenteen toimenpiteiden valmistelua tukeva
työryhmä

12.9.2024

Tausta

- EU-säätely: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1370/2007 rautateiden ja maanteiden julkisista henkilöliikennepalveluista sekä neuvoston asetusten (ETY) N:o 1191/69 ja (ETY) N:o 1107/70 kumoamisesta (*palvelusopimusasetus*) määrittelee, miten toimivaltaiset viranomaiset voivat varmistaa sellaisten julkisen henkilöliikenteen yleishyödyllisten palvelujen tarjoamisen, jotka ovat muun muassa monilukuisempia, luotettavampia, korkealaatuisempia tai edullisempia kuin palvelut, joita voitaisiin tarjota pelkästään markkinoiden ehdoilla.
- Kansallisesti laki liikenteen palveluista (320/2017, *liikennepalvelulaki*) määrittelee palvelusopimuksessa tarkoitetut rautatieliikenteen toimivaltaiset viranomaiset.
 - Voimassa oleva 182 §: palvelusopimusasetuksessa tarkoitettuja rautatieliikenteen toimivaltaisia viranomaisia ovat *liikenne- ja viestintäministeriö* ja omalla alueellaan *Helsingin seudun liikenne –kuntayhtymä*.

Mikä rautatieliikenteen toimivaltainen viranomainen?

- Rautatieliikenteen toimivaltaisen viranomaisen tulee käytännössä vastata muun muassa seuraavista asiakokonaisuuksista:
 - Juridinen vastuu / virkavastuu, EU-säätelyn noudattaminen
 - Esteettömyyden ja muiden yleisten lakisääteisten vaatimusten noudattaminen
 - Rahoituksen hankinta ja taloudenpito
 - palvelutason ja hankittavan kokonaisuuden määrittely
 - Yhteensovittaminen markkinaehtoiseen liikenteeseen ja muuhun liikenteeseen
 - Mahdollinen yhteistyö ja sopimukset muiden alueiden kanssa
 - Ratakapasiteetin haku ja palveluille tarkoituksenmukainen infra
 - Kaluston järjestäminen ja sopimukset kalustoyhtiön kanssa
 - Kilpailuttamisen ja kilpailun toteutuminen
 - Sopimusmallien luonti, sopimusseuranta, sanktiot, bonukset, yms.
 - Ongelmatilanteet ja korvaavat järjestelyt

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelma

- Säädoshanke liittyy hallitusohjelman toimenpiteisiin kilpailun lisäämisestä raideliikennemarkkinalla.
- Reilumman kilpailun Suomi –toimenpidealue:
 - Hallitus lisää tosiasiallista kilpailua raideliikennemarkkinalla ja helpottaa markkinoille pääsyä.
 - Henkilöjunaliikenteen kilpailua lisätään mahdollistamalla kunnille, kuntayhtymille ja alueille ostoliikenteen järjestäminen.
 - Kilpailun syntymistä markkinaehtoiseen liikenteeseen edesautetaan kilpailuttamalla julkisesti tuettua liikennettä, koska mahdollisuus toimia laajalla liiketoimintamallilla pienentää markkinoille tulemisen kynnystä.

Tavoitteet 1/2

- Tavoitteena on selkiyttää palvelusopimusasetuksessa tarkoitettujen rautatieliikenteen toimivaltaisten viranomaisten sääntelyä ja mahdollistaa alueellisten viranomaisten järjestämä ostoliikenne rautateillä.
 - Selkeät ja läpinäkyvät edellytykset ja prosessi, jolla kunnat, kuntayhtymät ja muut alueelliset viranomaiset voivat hakea toimivaltaa henkilöjunaliikenteen järjestämiseen alueellaan.
- Suomessa ei ole lakisääteistä velvoitetta henkilöjunaliikenteen palveluiden tarjoamiseen, joten aloite alueellisen henkilöjunaliikenteen järjestämiseen tulisi kunnilta, kuntayhtymiltä tai alueilta itseltään.
- Osana säädöshanketta voidaan toteuttaa mahdolliset alueelliset toimivaltamuutokset alueellisten viranomaisten aloitteesta.

Tavoitteet 2/2

- EU-sääntelyn mukaan henkilöjunaliikenteen palvelut on hankittava pääsääntöisesti kilpailuttamalla. Myös hallitusohjelman mukaan kilpailun syntymistä edesautetaan kilpailuttamalla julkisesti tuettua liikennettä.
- Hankkeessa **arvioidaan liikenteen palvelun laissa säädettyjä hankintamenettelyjä** (19 luku), jotta toimivan kilpailuneutraalin markkinan edellytykset varmistetaan hallitusohjelman mukaisesti.
 - [MAO:121/21](#) Liikennepalvelulain mukaisissa hankinnoissa voidaan soveltaa vain niitä hankintalain säännöksiä, mihin liikennepalvelulaissa on viittaukset.
 - Palvelusopimusasetuksessa poikkeuksia, jotka voidaan kansallisesti kieltää.
- LVM on vastannut koko Suomea koskevista junaliikenteen ostoista. Tulevaisuudessa ministeriö ei ole tarkoituksenmukainen viranomainen tehtävään.
- Säädöshankkeessa arvioidaan myös, **mikä olisi tarkoituksenmukainen viranomainen vastaamaan henkilöjunaliikenteen ostoista liikenne- ja viestintäministeriön sijaan.**

Näkökohtia toimivaltamuutoksiin

- Rautatiejärjestelmän näkökulma:
 - Palvelutason yhteensovittaminen markkinaehtoiseen rautatieliikenteeseen ja muuhun liikenteeseen (joukkoliikenne)
 - Riittävä ratakapasiteetti ja tarkoituksenmukainen raideinfrastruktuuri
 - Joukkoliikennejärjestelmäkokonaisuus liittyy kiinteästi alueiden tavoitteisiin maankäytön kehittämisestä
- Syrjimättömät olosuhteet:
 - Kaluston järjestäminen
 - Asemapalvelut jne.
- Alueellisen yhteistyön näkökulma:
 - Rakenteet: kuntayhtymä, yhteistoimintasopimus, joku muu?
 - Rahoitus ja resurssit

Alueellista toimivaltaa koskevat periaatteet

- Alueellista toimivaltaa koskevien muutosehdotusten lähtökohtana olisivat alueiden omat tarpeet, koska alueellinen junaliikenne palvelee ensisijaisesti alueellisia liikkumistarpeita.
- Liikenne- ja viestintäministeriö valmistelisi toimivalta-alueiden muutoksen vaatiman lainsäädännön saamiensa aloitteiden ja uudessa 182 a §:ssä säädettyjen edellytysten perusteella.
- Selkeät ja läpinäkyvät lähtökohdat toimivaltamuutoksille
- Perusteet myös tukisivat alueellisia toimijoita hahmottamaan kehityspolun alueellisen junaliikenteen käynnistämiseksi.
- Toimivaltaisen viranomaisen on joka tapauksessa selvitettävä ja tehtävä päätökset ehdotetuista perusteista, kun alueellisen junaliikenteen järjestämistä suunnitellaan.
 - Ei lisäisi toimivaltaa haluavien viranomaisten hallinnollista työtä alueellisen junaliikenteen käynnistämisen valmistelussa.

Perusteet toimivallan myöntämiseen

- Palvelusopimusasetuksen mukaan viranomaisella on toimivalta vain omalla alueellaan. Samalla alueella ei voi olla kahta toimivaltaista viranomaista.
 - Matkustajien edun mukaista on varmistua suunnitelman toteuttamiskelpoisuudesta.
- Tieliikenteeseen verrattuna rautatieliikenteeseen liittyy infrastruktuurista johtuvia erityispiirteitä, jotka vaikuttavat rautatieliikenteen järjestämisen edellytyksiin.
 - Palvelutaso ja sen edellyttämä infra olennaisia tekijöitä.
- EU-sääntelyn edellyttämien syrjimättömien olosuhteiden järjestäminen tulevien palvelusopimusten kilpailuttamisessa.
 - Todellinen pääsy sopivaan liikkuvaan kalustoon on keskeinen tekijä syrjimättömien olosuhteiden järjestämisessä Suomessa
- Tarvittavat päätökset palvelun rahoituksesta ja tarvittaessa myös rakenteista, kuten sopimus kuntalain (410/2015) mukaisesta kuntien yhteisestä toimielimestä tai kuntayhtymästä.

Prosessi

- Alueelliset toimijat päätyvät omissa selvityksissään siihen, että alueellisen junaliikenteen toimivalta halutaan alueelle. Liikenne- ja viestintäministeriöön on hyvä olla yhteydessä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa suunnittelua.
- Alueelliset toimijat tekevät tarvittavat sopimukset ja varmistavat, että voivat taata syrjimättömät olosuhteet tarjoajille.
- Alueelliset toimijat sopivat keskenään kustannusjaosta ja resursoinnista.
- Alueelliset toimijat ovat yhteydessä Väylävirastoon (infra ja ratakapasiteetti)
- Alueelliset toimijat ehdottavat liikenne- ja viestintäministeriölle toimivaltamuutosta.
 - Liitteenä selvitys yllämainituista, vaikutusten arvioinnit, sopimukset ja päätökset (esim. kunnilta)
- Liikenne- ja viestintäministeriö arvioi ehdotuksen ja tekee sen pohjalta tarvittavat lakimuutokset.

Säädöshankkeen aikataulu

- Tavoitteena, että säädösmuutokset tulevat voimaan vuonna 2025.
 - Hankkeen aikatauluun vaikuttaa myös mahdolliset muutokset alueellisessa toimivallassa.
- Sidosryhmäkuulemiset: lausuntokierros ja tarvittaessa sen yhteydessä 2. kuuleminen.

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ
KOMMUNIKATIONSMINISTERIET